

**Sprawozdanie z XXI Zjazdu Katedr Teorii Prawa i Filozofii Prawa
„Demokratyczne państwo prawa”, Augustów, 14–17 września 2014 r.**

W dniach 14–17 września 2014 r. w Augustowie odbył się XXI Zjazd Katedr Teorii Prawa i Filozofii Prawa. Zjazd został zorganizowany przez pracowników naukowych Katedry Teorii i Filozofii Prawa Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Zgodnie z decyzją podjętą przez kierowników katedr w trakcie poprzedniego, jubileuszowego zjazdu, temat XXI zjazdu brzmiał: „Demokratyczne państwo prawa”. Taki sposób sformułowania tematu pozwolił, po pierwsze, na prezentację różnorodnych zagadnień, bowiem nie wyznaczał ostrych granic tematycznych, po drugie, stał się przyczynkiem do spojrzenia na zagadnienia badawcze realizowane przez uczestników zjazdu w ich codziennej pracy naukowej z nowej perspektywy – zasady demokratycznego państwa prawnego.

W XXI Zjeździe Katedr Teorii Prawa i Filozofii Prawa udział wzięli przedstawiciele następujących ośrodków akademickich: Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Wrocławskiego, Krakowskiej Akademii im. Karola Frycza Modrzewskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Wschodniej Finlandii (University of Eastern Finland), Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

W trakcie zjazdu przedstawiono ponad sto referatów. W związku z tak dużą liczbą mówców zorganizowano wyłącznie dwie sesje plenarne, natomiast pozostałe wystąpienia prezentowano w ramach odbywających się równolegle sesji pogrupowanych w trzy sekcje. W ramach każdej sekcji przeprowadzono sześć sesji.

Wśród uczestników zjazdu byli przedstawiciele najwyższych organów sądowych w Polsce: Trybunału Konstytucyjnego (TK) oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA). W zjeździe wzięli udział obecni sędziowie tychże instytucji: prof. zw. dr hab. Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz (sędzia TK), prof. zw. dr hab. Andrzej Rzepliński (prezes TK), prof. dr hab. Piotr Tuleja (sędzia TK), prof. zw. dr hab. Marek Zirk-Sadowski (wiceprezes NSA), prof. dr hab. Joanna Sieńczyło-Chlabicz (sędzia NSA), prof. zw. dr hab. Leszek Leszczyński (sędzia NSA), dr Sławomir Presnarowicz (sędzia NSA), a także sędziowie w stanie spoczynku: prof. zw. dr hab. Adam Jamróz (sędzia TK), prof. dr hab. Mirosław Wyrzykowski (sędzia TK), prof. zw. dr hab. Marian Grzybowski (sędzia TK).

Założeniem organizatorów XXI zjazdu było przede wszystkim zogniskowanie rozważań i dyskusji wokół zagadnień z pogranicza teorii i filozofii prawa oraz praktyki orzeczniczej. Główna dyskusja skupiła się na wzajemnych oddziaływaniach obu sfer, zwłaszcza w odniesieniu do działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. Wiele uwagi poświęcono również zasadom prawa, zwłaszcza zasadzie demokratycznego państwa prawnego, oraz ich roli w orzecznictwie wskazanych organów sądowych.

Merytoryczną część zjazdu rozpoczęło powitanie uczestników przez prof. zw. dr hab. Emila W. Pływaczewskiego, dziekana Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. W imieniu organizatorów głos zabrał również prof. zw. dr hab. Adam Jamróz.

Pierwsza sesja plenarna została poprowadzona przez prof. zw. dr hab. Sławomirę Wronkowską-Jaśkiewicz. Na początku głos zabrali prof. zw. dr hab. Andrzej Rzepliński oraz prof. zw. dr hab. Marek Zirk-Sadowski. Wystąpienie dotyczące potrzeby wzajemnego oddziaływania między teorią prawa i orzecznictwem sądów skupiało się wokół zagadnień wykorzystania (bądź nie) koncepcji teoretycznoprawnych i filozoficznoprawnych w praktyce orzeczniczej reprezentowanych przez przemawiających instytucji oraz wytyczenia kierunku zmian w tym zakresie. Kwestie poruszone w przedmiotowym wystąpieniu zdominowały dyskusję przewidzianą

w tej sesji plenarnej. W ramach dyskusji wskazano zwłaszcza na to, że niektóre koncepcje teoretyczno- i filozoficznoprawne pozwalają na przezwyciężenie problemów praktyki orzeczniczej. Postulowano też konieczność ściślejszej współpracy między przedstawicielami praktyki orzeczniczej a teoretykami i filozofami prawa.

W trakcie pierwszej sesji plenarnej zaprezentowano również dwa referaty. Dr hab. Andrzej Grabowski (Uniwersytet Jagielloński) wygłosił referat pt. *Wpływ teorii konstytucyjnego państwa prawa na argumentację prawniczą*, natomiast prof. dr hab. Tomasz Stawicki (Uniwersytet Warszawski) zaprezentował referat pt. *Teoretyczny konsens wokół zasad wykładni konstytucji jako warunek państwa prawa*.

Moderatorem drugiej sesji plenarnej był prof. zw. dr hab. Tomasz Gizbert-Studnicki (Uniwersytet Jagielloński). W trakcie tej sesji zostały zaprezentowane następujące referaty: prof. zw. dr hab. Roman Tokarczyk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) – *Paradygmatyczne ujęcie koncepcyjnych i ustrojowych aspektów demokratycznego państwa prawa*, prof. zw. dr hab. Marek Smolak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) – *Konwencjonalność zasad państwa prawnego*, prof. dr hab. Wojciech Załuski (Uniwersytet Jagielloński) – *Antropologiczne podstawy demokracji*, prof. dr hab. Mirosław Wyrzykowski (Uniwersytet Warszawski) – *Bezstronne światopoglądowo demokratyczne państwo prawne*. Drugą sesję plenarną zakończyła dyskusja.

Ze względu na ogromną liczbę zaprezentowanych podczas XXI zjazdu referatów w niniejszym sprawozdaniu najczęściej rozważane przez mówców zagadnienia zostały ujęte w pola tematyczne, które zostaną przedstawione wraz z przykładowymi referatami.

Wystąpienia, które merytorycznie najbliższe były zakreślonemu tematowi zjazdu, dotyczyły bezpośrednio zasady demokratycznego państwa prawnego, w tym jej istoty jako zasady prawa (m.in. prof. dr hab. J. Mikołajewicz, *Prawo intertemporalne w państwie prawnym*, dr hab. M. Kordela, *Formalne państwo prawne*, dr A. Dyrda, *Pojęcie państwa prawa jako pojęcie z istoty sporne*, dr S. Tkacz, *O uzasadnieniu zasad wiązanych z pojęciem państwa prawnego*, dr M. Araszkiewicz, *Zasada demokratycznego państwa prawa*). Część referujących zaprezentowała szczegółowe zagadnienia na tle orzecznictwa najwyższych organów sądowych (m.in. dr A. Choduń i dr O. Bogucki, *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym*, dr T. Barszcz, *Demokratyczne państwo prawa jako przesłanka argumentu (na podstawie orzecznictwa Sądu Najwyższego)*). Kolejnym polem refleksji była wykładnia prawa (m.in. prof. dr hab. P. Chmielnicki, *O potrzebie dokonywania wykładni celowościowej w oparciu o badania nad schematami działania (kompletami normatywnymi)*, dr A. Doczekalska, *Zasada pewności prawa w wykładni wielojęzycznego prawa Unii Europejskiej*, mgr M. Zeifert, *Wykładnia gramatyczna – wybrane problemy*). Ponadto prezentowano zagadnienia związane ze stosowaniem prawa, w tym z uzasadnianiem rozstrzygnięć (m.in. dr H. Duszka-Jakimko, *Racjonalność instrumentalna a racjonalność komunikacyjna w stosowaniu prawa*, mgr I. Rzucidło-Grochowska, *Uzasadnianie orzeczeń sądowych w demokratycznym państwie prawa – mity, uwarunkowania i antynomie*). Kolejny problem badawczy, który poruszono w prezentowanych referatach, dotyczył praw i wolności obywatelskich (m.in. prof. dr hab. J. Sieńczyło-Chlabicz, *Działanie w interesie publicznym jako decydujące kryterium rozstrzygania konfliktu: wolność prasy a ochrona prywatności*, dr M. Klinowski, *Ograniczenie wolności*

słowa w Polsce – przyczyny i następstwa, dr S. Presnarowicz, *Zaskarżanie rozstrzygnięć podatkowych – jako konstytucyjny środek ochrony wolności i praw obywatelskich podatnika*). Przedmiotem niektórych wystąpień były ustroje innych państw (m.in. prof. dr hab. J. Iwanek, *Ombudsman w ustroju zdecentralizowanym Hiszpanii*, dr T. Chauvin, *Francuski ombudsman po reformie*, prof. dr hab. K. Zeidler i mgr M. Dargas, *Konstytucja jako gwarant ustroju państwa? – przykład chiński*).

W ramach kolejnego pola badawczego przedmiotem refleksji były konkretne koncepcje teoretycznoprawne i filozoficznoprawne (m.in. dr P. Skuczyński, *Pozytywizm prawniczy, legalizm i krytyka prawa*, dr M. Zalewska, *Hans Kelsen i pozytywistyczna wizja państwa prawa*, dr Ł. Pikuła, *Wielowymiarowość mocy wiążącej prawa a demokratyczne państwo prawa w filozofii prawa Antoniego Kościa*). Znaczna liczba referatów dotyczyła szeroko rozumianych zagadnień ustrojowych państwa, w tym kwestii związanych z demokracją jako typem ustroju politycznego (m.in. dr hab. J. Majchrowski, *Czy i jak finansować partie polityczne w demokratycznym państwie prawnym*, dr K. Dobrzeniecki, *Stany nadzwyczajnego zagrożenia a standardy państwa prawa*, prof. dr hab. W. Hoff, *Kosmopolityzm prawniczy a demokracja*, dr M. Paździora, *Niekonsensualna demokracja a rządy prawa*). Tematem wystąpień stały się również kwestie związane z językiem prawnym i językami okołoprawnymi (m.in. dr M. Wojciechowski, *Gdy sędzia mówi „ludzkiem” głosem – praktyka ustnych powodów rozstrzygnięcia w świetle obserwacji*, mgr K. Struzińska, *Język pozbawiony znaczenia – formalizm języka prawniczego na przykładzie sprawozdań powiatowych komisji bezpieczeństwa i porządku publicznego*, mgr K. Gmerek, *Krytyka prawa w tekstach prasowych a zasada demokratycznego państwa prawnego*).

Kolejne pole tematyczne stanowiły zagadnienia z pogranicza prawa i innych systemów normatywnych, w szczególności norm moralnych i religijnych (m.in. dr W. Dziedzic, *Aksjologiczny model stosowania prawa w demokratycznym państwie prawnym*, dr D. Bunikowski, *Wartości a prawo*, mgr A. Grabowska-Bacza, *Relacja prawa i religii w demokratycznym państwie prawa*). Referenci prezentowali również koncepcje ogólnofilozoficzne (m.in. dr hab. T. Barankiewicz, *Państwo prawa a etos służby publicznej – podejście neoweberowskie*, dr L. Rodak, *Are we all feminists now?*). Przedmiotem refleksji uczyniono również problematykę integracji europejskiej, w tym systemu prawnego Unii Europejskiej (m.in. dr W. Jedlecka, *Problemy i wyzwania demokracji w kontekście integracji europejskiej*, dr J. Helios, *Europejskie prawo prywatne wobec państwa narodowego*). Zaprezentowano także zagadnienia związane z tworzeniem prawa (m.in. dr J. Kaczor, *Delegacje ustawowe do stanowienia aktów podustawowych a zasada praworządności*, mgr M. Kłodawski, *„Milczenie ustawodawcy” z perspektywy praktyki tworzenia prawa*). Problemem badawczym uczyniono też kwestię odpowiedzialności prawnej (m.in. dr M. Peno, *Pojęcia odpowiedzialności prawnej*, dr T. Woś, *Odpowiedzialność dyscyplinarna przedstawicieli zawodów prawniczych w demokratycznym państwie prawa*). Ponadto można wyróżnić wiele referatów charakteryzujących się znaczną różnorodnością, które trudno zaklasyfikować do któregoś z wyżej wskazanych pól tematycznych (m.in. dr H. Dębska, *Společne tworzenie Trybunału Konstytucyjnego*, dr G. Maroń, *Instytucja przysięgi (ślubowania) w demokratycznym państwie prawa*, mgr W. Maczuch, *Wybrane aspekty prawne telemedycyny*, mgr M. Szafrąńska, *Tworzenie prawa karnego w dobie medialnej inforozrywki i politycznej popperswazji*).

W czasie XXI zjazdu odbyło się zebranie Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej – Sekcji Polskiej IVR (Internationale Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie), w trakcie którego wybrano nowych członków Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej. Natomiast podczas zebrania kierowników katedr ustalono temat oraz wybrano organizatorów kolejnego, XXII Zjazdu Katedr Teorii Prawa i Filozofii Prawa.

Na koniec należy podkreślić, że XXI zjazd stał się nie tylko forum dyskusji pomiędzy przedstawicielami nauki i sądownictwa, ale również miejscem, gdzie efekty swojej pracy naukowej mogli zaprezentować zarówno doświadczeni badacze, jak i doktoranci oraz młodzi pracownicy nauki.

Karolina Gmerek